

DE VERGETEN ZOON VAN WILLEM VAN ORANJE

Tafel van Vijf, 2018

ACHTERGROND

Filips II van Spanje was een fundamentalistische katholiek die andere geloven dan het zijne verbood. Nederland viel toen nog onder zijn bewind, maar in Nederland waren er veel mensen die liever kozen voor het Protestantisme. Dat veroorzaakte veel onrust, zoals de Beeldenstorm in 1566, waarbij protestanten het interieur van katholieke kerken kapot sloegen. Willem van Oranje was toen landheer van Nederland, maar trad bijna niet op tegen de Protestanten. In 1568 had Filips II er genoeg van, en stuurde zijn trouwste generaal, Alva, met een groot leger naar de Nederlanden om de rust te herstellen. Alva oefende een schrikbewind uit: heel veel protestanten werden vermoord, vaak op de brandstapel. Voornamen edelen die hij verdacht werden onthoofd.

Willem van Oranje vluchtte naar Duitsland. Op dat moment studeerde zijn zoon, Filips Willem, in België, en werd ontvoerd naar Spanje en gegijzeld. Willem van Oranje begon vanuit Duitsland een gewapende strijd tegen de Spaanse troepen. Hij was niet succesvol, tot de Watergeuzen in 1572 Den Briel innamen. Dat leidde tot een golf van steden die zich achter de Willem van Oranje scharden.

Vanaf 1579 sloegen de Spanjaarden terug: stad na stad wordt heroverd. Willem van Oranje moet daarom vluchten naar Delft.

De voorstelling behandelt de jaren 1580-1584 als de Spanjaarden de druk op de Nederlanden verhogen, Willem van Oranje vogelvrij wordt verklaard en zijn zoon voor een onmogelijke keuze wordt gesteld.

WAT GEBEURT ER ALLEMAAL IN DE VOORSTELLING - ALLE SCENES OP EEN RIJ

De voorstelling begint in 1580, Filips Willem zit dan al veertien jaar gevangen in Spanje. Hij is dan 27.

Filips Willem ligt te slapen in zijn vertrek in het Kasteel van Arévalo. De geest van Don Carlos mijmert een beetje terwijl hij naar de slapende Filips Willem kijkt.

Filips Willem schrikt wakker, en vraagt zich af of zijn vader hem vergeten is en waar hij eigenlijk op wacht. Hij ziet het niet meer zitten...

Ondertussen, in Antwerpen, vraagt Charlotte de Bourbon haar man Willem van Oranje of hij nog nieuws over zijn zoon heeft ontvangen. Tijdens hun gesprek ontstaat buiten rumoer: het volk is boos op hun leider, Willem van Oranje, ze hebben het gevoel dat hij ze in de steek laat en noemen hem een verrader.

Terug naar het Kasteel van Arévalo. Filips Willem is in een slecht humeur en kibbelt met Anna, de bakkersdochter die de Spanjaarden hem 'ter beschikking' hebben gesteld. Uiteindelijk maken ze het weer goed.

In Madrid is Isabella, de dochter van Filips II, bezig haar vader over te halen om niet zo hard op te treden in Nederland, mensen niet te dwingen zich te laten bekeren omdat het geloof anders een vervelende verplichting wordt. Ook is Filips II van plan om Willem van Oranje vogelvrij te verklaren, en Isabella smeekt hem zich te bedenken. Filips II spreekt haar tegen: in zijn ogen is Willem van Oranje een verrader, niet alleen van zijn koning maar ook van het geloof. Ze vraagt haar vader of meer vrijheid niet juist zou leiden tot meer trouw aan de kroon. Wat volgt is een discussie tussen Isabella, haar vader en Kardinaal Granvelle die haar vader bijvalt.

Het is tevergeefs: haar vader betreedt het podium en verklaart Willem van Oranje vogelvrij, en stookt het volk op hem te vermoorden. Na afloop heeft Isabella nog een gesprek met de Kardinaal Granvelle: ze beschouwt hem als het werktuig van de duivel en wil hem nooit meer zien.

In Antwerpen laat Willem van Oranje zijn Apologie (een beroemd document waarin hij zich verdedigt tegen zijn ban en vogelvrijverklaring) lezen aan zijn vrouw Charlotte de Bourbon. Na afloop zingt het koor 'vindiciae contra tyrannos', wat 'zege op de tirannen' betekent.

In een nabije kerk heeft kardinaal Granvelle een gesprek met Jean Jaureguy, die zich afvraagt of een moordenaar ook genade van god krijgt. Eerst antwoordt Kardinaal Granvelle van niet, maar als Jean Jaureguy vertelt dat het om een ketter (ongelovige) gaat verandert kardinaal Granvelle snel van gedachten en vertelt Jean Jaureguy dat hij een strijder voor het enige ware geloof is. Gerustgesteld gaat Jean Jaureguy op weg om een moordaanslag te plegen op Willem van Oranje.

In het kasteel van Arévalo probeert Isabella binnen te komen bij Filips Willem, maar wordt tegengehouden door Anna. Isabella vraagt Anna of Filips Willem gek aan het worden is omdat hij zoveel in zichzelf lijkt te praten. Eenmaal binnen begluurt ze Filips Willem, die een brief zit te schrijven met de geest van Don Carlos naast zich – Isabella ziet de geest niet, dus het lijkt inderdaad of Filips Willem in zichzelf zit te praten.

Isabella gaat naar Madrid om haar vader te smeken om Filips Willem uit zijn eenzame opsluiting te halen, hem vrij te laten zijn. Terwijl ze in gesprek zijn komt Kardinaal Granvelle binnen om te vertellen dat er een aanslag is geweest op Willem van Oranje en hij waarschijnlijk niet lang meer te leven heeft. Granvelle adviseert Filips II om Filips Willem als plaatsvervanger van zijn vader aan te stellen – hoe kan het volk zich tegen iemand keren die de zoon is van hun grote voorbeeld? Isabella is verbijsterd over de doortraptheid van dit plan.

In Antwerpen is Charlotte de Bourbon haar zwaargewonde man, Willem van Oranje, aan het verplegen. Omdat hij denkt dat hij doodgaat biecht hij zijn zonden op aan zijn vrouw: hij heeft haar verwaarloosd en het leven van zijn oudste zoon geruïneerd.

Ondertussen, in het Kasteel van Arévalo is Filips Willem weer aan het bakkeleien met de geest van Don Carlos als Anna binnenkomt, die Filips Willem vertelt dat hij die nacht kan ontsnappen. Filips Willem antwoordt dat dat niet goed uitkomt omdat de koning hem wil spreken. Anna snapt er niks van, maar Filips Willem houdt vol, hij wil horen wat de koning te zeggen heeft. Anna vertelt hem dat de koning hem wil opzetten tegen zijn eigen vader.

Even later, in Madrid, ondervraagt kardinaal Granvelle Anna over haar werk voor de koning: Filips Willem zoethouden. Granvelle probeert nog meer informatie uit haar te krijgen en bedreigt haar zelfs, maar ze vertelt niets.

Filips Willem wordt ontboden bij koning Filips II. Hij vertelt hem dat zijn vader, Willem van Oranje, op sterven ligt. Dan doet de koning hem een aanbod: hij wil dat Filips Willem landvoogd in Nederland wordt, en uit naam van de Spaanse koning gaat regeren. Als hij het aanbod aanneemt krijgt hij zijn vrijheid terug. De geest van Don Carlos vindt dat Filips Willem het aanbod aan moet nemen, maar die wil niet: dan zou de strijd van zijn vader voor niets zijn geweest.

Dan klopt Isabella aan, Filips Willem doet open. Hij is verbaasd, want hij heeft haar al jaren niet gezien. Ze vertellen elkaar hoe het gaat, en Isabella verklaart hem haar liefde en vertelt dat ze met hem mee zal gaan als hij het aanbod van de koning aanneemt. Filips Willem twijfelt nog meer. Ze kussen elkaar.

Anna blijkt op straat te zijn vermoord, waarschijnlijk door Granvelle.

Terug in Antwerpen blijkt Willem van Oranje helemaal hersteld, maar Charlotte de Bourbon is stervende.

Filips II bezoekt Kardinaal Granvelle in het Escorial (het koninklijk abdijcomplex in de buurt van Madrid). De koning wil de kardinaal ontslaan omdat Willem van Oranje nog leeft, hij geeft de kardinaal de schuld van alles wat misgaat en noemt de kerk een moordmachine. Niet lang daarna komt Isabella binnen die haar vader vraagt of ze met Filips Willem mag trouwen. Haar vader heeft net een brief gekregen, waarin staat dat Filips Willem het aanbod niet aanneemt. Als haar vader haar dit vertelt valt Isabella flauw.

In Vuillafans, Frankrijk, neemt Balthasar Gerards afscheid van zijn moeder: hij vertrekt en vermoordt Willem van Oranje.

In het Kasteel van Arévalo ziet Filips Willem zijn vader, Willem van Oranje, dan eindelijk terug na bijna twintig jaar - zij het als geest. Willem vraagt zijn zoon om vergiffenis en legt uit waarom hij toentertijd de keuze heeft gemaakt om naar Nassau te vluchten en zijn zoon achter te laten, die vervolgens werd ontvoerd. Er volgt een gesprek tussen vader en zoon, waarna de voorstelling is afgelopen.

VERDIEPENDE VRAGEN BIJ DE VERGETEN ZOON

Inhoud

1. Waarom zit Filips Willem gevangen in Spanje?
2. Waarom wil Filips Willem in de eerste scene zelfmoord plegen?
3. Wat wil Willem van Oranje bereiken?
4. Wat wil Filips II bereiken?
5. Wie was kardinaal Granvelle?
6. Wat wil kardinaal Granvelle bereiken?
7. Charlotte de Bourbon, de vrouw van Willem van Oranje, sterft in het stuk. Hoe kon dat gebeuren?
8. Prinses Isabella is verliefd op Filips Willem. Wat is haar toekomstdroom?
9. In de laatste scene van het stuk bezoekt de geest van Willem van Oranje zijn zoon in de gevangenis. Wat wordt dan duidelijk?
10. Tot welk genre reken je de voorstelling?
  - komedie, blijspel
  - niet-klassiek genre
  - tragedie

Licht je antwoord toe:

Beeld

11. Hoe begint het toneelstuk?
  - doek gaat op
  - geen doek, spelers komen op
  - geen doek, spelers staan al op toneel

12. Waar wordt gespeeld?
- op een podium
  - op een bijzondere locatie
  - gelijkvloers ('vlakkevloertheater')
13. Omschrijf het decor, wat zie je?
14. Wat is de functie van het decor? Wat beeldt het uit?
15. Hoe karakteriseer je decor, kostuums en rekwisieten?
- realistisch
  - deels realistisch
  - vrije interpretatie

Licht je antwoord toe:

Techniek

16. welke rol speelt de belichting?
- speelt belangrijke (eigen) rol
  - ondersteunt stemming op toneel
  - sobere en neutrale rol
17. Welke informatie geven de tv's?
18. Welke informatie wordt met de teksten geprojecteerd?

Spel

19. Welke speelstijl overheerst?
- (melo)dramatisch
  - naturalistisch
  - karikaturaal, typetjes
- Licht je antwoord toe:
20. Er wordt tot tweemaal toe een aanslag gepleegd op Willem van Oranje. Hoe wordt dat verbeeld?
21. Er wordt ook een jonge vrouw vermoord. Hoe wordt dat verbeeld?

Eigen mening

22. Het is een abstract decor, waarom denk je dat de ontwerpers hiervoor hebben gekozen?

23. Waarom denk je dat de ontwerpers voor deze kostuums hebben gekozen?

24. In het stuk vertelt Filips II dat het volk het katholieke geloof moet aanhangen. Kun je mensen dwingen iets te geloven?

25. Willem van Oranje vindt dat iedereen zelf moet weten wat hij gelooft. Zou iedereen vrij moeten zijn om te geloven wat ze willen?